

Izhaja vsak dan razen nedelj in praznikov.
Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori:
2657 S. Lawndale Ave.

Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXIII

Cena lista
je \$6.00

Entered as second-class matter January 25, 1912, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., četrtek, 24. julija (July 24), 1930.

Subscription \$6.00
Yearly

ŠTEV.—NUMBER 172

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

WOLL POVSOD VIDI "RDEČA STRAŠILA"

Njegove izjave so izzvale mnogo smeha. Izpovedal je med drugim, da je tudi Henry Ford pod vplivom komunizma

New York. — (FP) — Matthew Woll, predsednik Narodne civilne federacije, ki zahteva obnovo zveznega špijonažnega sistema proti komunizmu, je serviral Fishevemu komiteju, ki preiskuje komunistične aktivnosti, kopico "obtežilnega materiala", ki je izzval mnogo smeha posebno med časnikarji in proteste od kongresnika Fisha, ki je predsednik preiskovalnega komiteja. Glasom Wollove izpovedi se nahajajo pod vplivom komunizma tudi Ford, "New York Times", velike filmske družbe, ki producirajo takozvane "news reel", vsi newyorški časopisi, Federated Press, razna gledališča, General Electric Co., Standard Oil Co., Owen D. Young in drugi "zagovorniki" komunizma.

Wollove izpovedi slonijo največ na pismih, ki jih je dobil od raznih oseb, katerih niti ne pozna. V več slučajih ni hotel povedati niti imena pisca kakšnega pisma, češ, da so pisali Rusi, čiji sorodniki v Rusiji bi morali trpeti posledice, če bi se izvedelo, kdo je pisal dotična pisma. Kongresnik Nelson iz Maine je protestiral. "Mr. Woll bi bil moral vedeti," je dejal, "da ta komitej išče samo fakte. Podobna pisma, kot jih citira on, je dobil in še dobi vsakdo izmed nas, ampak to niso fakte, dokazi." Predsednik Fish je nato izjavil, da ta pisma najbrž ne bodo sprejeta v zapisnik.

Woll je izjavil, da dobiva ta pisma od neke ruske naselniške organizacije v New Yorku. Izrazi "strašna propaganda", ki so jih pisala polna, so privabljali smeh na obrazu članov komiteja in časniških poročevalcev. Eno teh pism, katere je citiral Woll, trdi, da imajo bolj seveki po dva do tri svoje ljudi v vsakem uredništvu newyorških časopisov, medtem ko drugo pismo obtožuje "New York Times", da je komunistično orientiran. Woll je seveda odklonil vsako odgovornost z ozirom na vsebino predloženih pism ter prepustil komiteju, da se sam prepriča, koliko resnice je v njih.

Bolj resnega značaja je bilo jutranje zaslišanje. John D. Lyons, inšpektor policijskega bombnega oddelka, je povedal komisiji nekaj, kar se smatra kot nekaka policijske kronika komunističnih stavk v New Yorku iz leta 1926. Lyons je dejal, da je bilo nasilje glavni faktor v omenjenih stavkah. Njemu tudi ni všeč, ker se posilja obtožbe radikalke pred poroto, "katere še niso dovolj poučene" ter navadno oprostijo obtožbo. On pravi, da bi se jih moralo obtožiti samo navadnega napaka, tako da bi ne prišli pred poroto, temveč bi jih sodilo posebno sodišče, ki bi sestojalo iz treh sodnikov, kakor se je zgodilo v slučaju William Z. Fosterja in štirih drugih, ki so vodili demonstracije brezposelnih delavcev 6. marca.

Davčno vprašanje pred volilec
Phoenix, Ariz. — Prihodnje volitve v državi bodo precej vroče, ker se bo razpravljalo o najnovejših davčnih merah države zakonodaje v Arizoni. Davčni zakon, katerega je sprejela legislatura v zadnjem zasedanju pod pritiskom rudniških interesov, je prelozil težko davčno breme, ki so ga nosili rudniški in železniški interesi, na rane farmerjev, ki pa se hočejo iznebiti tega bremena ter ga naprtiti tistim, ki ga nosijo mnogo lažje, to je industrijskemu.

Moskva bluffa, pravijo izključeni komunisti

New York. — Komunisti v Moskvi bluffajo ljudi, kadar govorijo o razmerah v Združenih državah, so izjavili komunisti druge skupine, ki je bila izključena iz "pravovernih" prve skupine, ki so se zbrali na svoji konvenciji v New Yorku.

Prva komunistična grupa se ponaša, da je Moskva odobrila njeno taktiko komunistične agitacije v Ameriki. V drugi skupini so izključeni komunisti, Trockijevi pristasi, ki obdolžujejo svoje tekmece "koruptne strankarske birokracije." Skupini sta stalno v praskah in med njima vlada veliko sovraštvo.

Policija potlačila izgrede v Egiptu

Devet ubitih, več kot dvesto ranjenih v spopadih v Kairu in Port Saidu

Port Said, Egipt, 23. jul. — Oborožen mir je bil zopet upostavljen v Egiptu potem, ko je policija, kateri je pomagalo tudi vojaštvo, potlačila izgrede v raznih krajih. V izgredu v Kairu in Port Saidu je bilo ubitih devet oseb, dočim je bilo ranjenih več kot dvesto, med njimi mnogo policajev. Pet jih je bilo ubitih in 120 ranjenih pri spopadih v Kairu.

Vandalizem je dal povod izgredu, ko so skupine razgrajevale priče razbijati stipe v oknih trgovin in pohištvo. Premijer Ismail Sidky je sicer poskušal preprečiti nemire, vendar je bila policija prisiljena streljati na izgrede, ki so utrpli velike izgube.

Nacionalisti so zahtevali, da se skliče zasedanje parlamenta, kar je bilo v nasprotju z željo kralja Fuada, ki je prošil teden določil, da prične parlament z zborovanjem šele meseca novembra. Govorica, da je v Kairu izbruhnila revolucija proti kralju, je še bolj podžgala nacionaliste, da so pričeli z demonstracijami.

Policija v Kairu ni čakala, da bi bila napadena po izgredu. Navalila je na hiše, kjer je sumila, da se nahajajo izgreduki in jih aretirala veliko število. Odeljala je v zapor okrog 700 oseb in vse je sedaj prenapolnjene z jetniki.

NOVINAR

H. T. Brundage, poročevalac St. Louis Star, je bil poklican pred volitve, ki preiskujejo umor "Jake" Linga, poročevalca Chicago Tribune. Brundage je bil poslan v Chicago, da poroča o tem umoru. V svojih poročilih pa je izjavil, da so tudi nekateri drugi novinarji v Chicagu v zvezi z gangsterji.

MOONEYJEV SLUČAJ SPET PRED SODIŠČEM

MacDonald, ki je izjavil, da je po krivem pričal proti Mooneyju in Billingsu, zaslišan

San Francisco, Cal., 23. jul. — Bitka za osvoboditev Mooneyja in Billingsa se bo obnovila pred državnim vrhovnim sodiščem, ki je pred par tedni odklonilo priporočitev jetnikov gubernorju v pomilostitve.

Sodišče je odredilo, da zasliši Johna MacDonalda, ki je pričal iz Baltimora v Kalifornijo, da izpove, da je po krivem prišel, ko je na obravnavi proti Mooneyju in Billingsu podal izjave, ki so največ pripomogle, da sta bila obsojena na doživetno kazen. MacDonald se je takoj, ko je prišel v Kalifornijo, oglašil pri gubernorju Youngu, kateremu je izročil zapisekeno izjavo, ki jo je podpisal v Baltimoru.

Young je pozneje izjavil, da bo vsa zadeva izročena v roke državnega vrhovnega sodišča, od katerega ima zagotovilo, da bo v kratkem odredilo zaslišanje MacDonalda.

Velika nesreča v Nemčiji: 52 ljudi utonilo

Več kot osemdeset ljudi padlo v vodo, ko se je podri most na reki ob priliki proslav osvoboditve Porenja

Koblenc, Nemčija, 23. jul. — Tragedija je končala proslavo, ko je mesto slavilo evakuacijo Porenja, ki je bilo nad dvanaest let okupirano po francoskem vojaštvu. Proslava se je udeležil tudi predsednik Hindenburg.

Medtem, ko je bil historični grad Ehrenbreitstein ob reki Reni ves razsvetljen od bengalskih ognjev, se je podri most čez reko Moselle in je več kot 80 oseb, ki so stale na mostu, padlo v vodo.

Nesreča se je pripetila okrog desete ure zvečer in ob polnoči so rešili komaj sedem oseb iz vode. Dosedaj so potegnili iz vode 52 trupel, med njimi več žensk in otrok. Most ni bil trden in se je podri pod težo ljudi, ki so opazovali proslavo.

V mesto, ki je bilo še malo poprej v vselem razpoloženju, se je naveličala žalost radi nesreče, ki je zahtevala tako veliko število človeških življenj. Vse slavnosti so bile prekinjene.

Predsednik Hindenburg je bil takoj obveščen o nesreči. Dvomljivo je, če bo nadaljeval a svojo turo, kot je bila načrtovana v programu, da obišče vsa večja mesta v Porenju, v katerih so bile naznanjene proslave.

Preiskava "rdeče zarote"

Washington, D. C. — Kongresnik Fish, ki načeljuje komisiji, ki preiskuje komunistično propagando v Združenih državah, je naznanil, da bo obiskal Detroit, Chicago, San Francisco, Los Angeles in nekatera druga mesta, da dobi podatke o "zaroti." V poslednjem času je namreč Fish izvedel, da so komunisti razvili svojo propagando med otroci, ki pohajajo v javne šole v nekaterih mestih države Kalifornije.

Pred kratkim je bilo v tej državi obsojenih šest članov komunistične stranke, ker so agitirali med farmerjskimi delavci v Imperial dolini za pristop v unijo in komunistično stranko. Obtoženi so bili kršenja zakona proti kriminalnemu sindikalizmu.

Brezposelnost v Wisconsinu

Težka situacija nima primere v moderni industrijski dobi deleže

La Crosse, Wis. — (FP) — Eksekutivni odbor državne delavske federacije je na konvenciji federacije, ki se je vrnila v La Crosseju, podal poročilo glede brezposelnosti v državi, ki je zelo velika. V nekaterih unijah se je že pripetilo, da so bili vsi člani brez dela. V drugih unijah je bilo polovica članov brez dela po obo mesece. Povprečno 28% celokupnega članstva vseh delavskih unij v državi je brez dela.

"Tragični položaj v katerem se nahaja delavstvo se celo leto se noče izboljšati," poroča odbor. "Situacija, ki prevladuje v državi nima primere v moderni industrijski dobi države."

Odbor je dalje poročal, da je v nekaterih mestih našel eno tretjino deložnostnih delavcev brez dela, medtem pa je število brezposelnih delavcev v nekaterih industrijskih posklobo na 40 do 60 odstotkov. Odbor priporoča brezposelnost zavarovanje kot edino zaščitno sredstvo.

Federacija je bila tudi pozvana naj podpira idejo državnega odškodninskega zavarovanja, po kateri bi država prevzela za zavarovanje, ki je sedaj molzna krava raznih profitlačnih zavarovalniških družb.

Silen potres v južni Italiji

Več kot tisoč ljudi mrtvih, in na tisoče ranjenih.

Rim, 24. jul. — Smrt in razdejavanje je obšlo južno Italijo, ko je silni potres razdelal več mestec in vasi. Uradne številke v četrtek s jutraj govore, da je bilo tisoč trupel izkopanih iz razvalin, toda obseg nesreče še ne bo kmalu ugotovljen, ker so pretrgane skoraj vse komunikacijske zveze. Poleg velikega števila mrtvecev, je tudi več kot dva tisoč ljudi bilo ranjenih.

Najhujša so bila prizadeta mesta Melfi, Lacedonia, Aquilona in Bimaccia, ki so bila popolnoma razdejana in ni ostalo od njih drugega kot grmade kamenja in peska.

Okrašni dnevniki v lasoh

Urednik Tribune vložil tožbo za odškodnino proti izdajateljem Hearstovega dnevnika

Chicago, 23. jul. — Robert M. Lee, urednik lokalnih vesti pri Tribuni, je včeraj vložil tožbo proti Illinois Publishing & Printing Co., Hearstovi organizaciji, ki izdaja dnevnik "Chicago Herald and Examiner." Tožba je za \$250,000 odškodnine in urednika zastopajo odvetniki Taylor, Miller, Busch in Boyden.

Tožba je bazirana na članku, ki je bil prejšnji dan priobčen v Examinerju in v katerem je bila insinucija, da je urednik Lee vedel za kriminalne aktivnosti umorjenega reporterja "Jake" Linga. Nadalje je članek vseboval poziv, da se urednika pokliče na zaslišanje pred veleporoto, ki vodi preiskavo, da odkrije krivce gangsterkega umora Tribunega poročevalca.

"Examiner" je prinesel naslednji dan z velikim naslovom vest o tožbi, obenem je po novih besedah članka, ki jih urednik Tribune smatra za kriminalno obrekovanje. List trdi, da je pisal le o stvarih, katere je baziral na Leejevih izjavah, ki so bile priobčene v Tribuni ter namiguje, da bo tožba padla v vodo.

IZKORIŠČANJE FILIPINSKIH DELAVCEV

Magnatje zahtevajo ceneje delavce, da jim garajo na poljih

Scappoose, Ore. — (FP) — Ako prav je na tisoče belopoltnih delavcev, ki so poprej delali v gozdovih in na parnih žagah, brez dela, so bogati bankirji, ki lastujejo velike farme v tujakanski okolici, pričeli najemati filipinske delavce, ki se zadovoljujejo z nizko mendo, da jim garajo na farmah. Zemlja v tem okolju je zelo rodovitna in zalaga skoro vsa mesta na pacifičnem obrežju z zelenjavo.

E. E. Wist, ki načeljuje asociaciji bančnih magnatov, vodi grbanje, da se čimveč Filipincev importira v Ameriko za delo na farmah. Dosedaj je doseglo že nad dvesto Filipincev in pričakuje se, da se bo število zvišalo na tisoč v prihodnjih par mesecih. Ti delavci živijo v razdrapanih kolibah, ki so postavljene na polju in so predmet silnega izkoriščanja. Bankirji, ki soglašajo a tistimi, ki vedno pripovedujejo, da so Filipinci nezmožni za samovlado, imajo te delavce rajši kot pa domačine, kajti zadnjih ne morejo tako izkoriščati.

Importacijo Filipincev zagovarja tudi Ameriška legija in druge silne patriotske organizacije, ki ob vsaki priliki poudarjajo svoj amerikanizem.

Detroitški župan odpoklican

Detroit, Mich., 23. jul. — Charles Bowles, župan, je bil pri včerajšnjih izrednih volitvah odpoklican z večino 30,956 glasov. Volitev se je udeležilo več kot dvesto tisoč volilcev. Bowles je bil obtožen korupcije v zvezi s prohibicijo, kar je dalo povod izrednim volitvam za njegov odpoklic.

Elektrika ubila delavca

Anderson, Ind., 23. jul. — Charles Proctor je bil na mestu ubit, ko je prišel v stik z električno žico, ko je delal na popravilih pri njegovem stroju.

NEMSKA "DIKTATORJA"

Nemški kancler Heinrich Brüning, ki je upel, da je predsednik Hindenburg (v okviru) dovolil razpust parlamenta, Brüning je po razpustu parlamenta postal a svojim kabinetom "diktator," ki bo vladal pa le do izvršitve prihodnjih državnih volitev, ki se vrše 14. septembra. Parlament je razpustil, ker ni upel izvršiti svoje finančne "reformne." To je sedaj stori a posebnim proglasom o vanjski ustavi. Nov finančni zakon je usklajen nemškimi industrijskimi. Z njim so obdavčeni konzumenti, ljudska masa. Dasi je življenjski standard nemškega delavstva jako padel v primeri a predvojno dobo, sedanja vlada hoče na vsak način pokriti državni deficit na njegov račun.

Milijonarski "hobo" umri za lakoto

Staunton, Va. — James Eads How, milijonarski "hobo," ki je bil dobro poznan v Chicagu, New Yorku in v drugih velikih mestih in se je vedno družil s trampji, je v torek umrl v neki tujakanski bolnišnici. Akoprav je How posedoval premoženje, ki se cenil na milijon dolarjev, so zdravniki ugotovili, da je umrl za pljučnico, ki jo je pospešilo stradanje.

How je bil član ene najboljših familij v St. Louisu in njegov oče je bil predsednik Wabash železnice. Že v svojih mladih letih je zavrgel "visoko družbo," v kateri se je kretal in se pridružil "hobotom," ki so ga smatrali za nekakega voditelja.

Hoover podpisal mornarični pakt

Pohvalili je senatorje, ki so stali na strani administracije. MacDonald izjavil, da bo pospešil debato o pogodbi v parlamentu

Washington, D. C., 23. jul. — Predsednik Hoover je včeraj podpisal mornarični pakt, ki je bila sklenjena v Londonu. Ceremonija je bila kratka in so je vršila v navzočnosti ameriških delegatov, ki so se udeležili konferenc v Londonu in par drugih višjih zveznih uradnikov. "Z velikim zadovoljstvom podpisem mornarični pakt," je dejal predsednik. "Vam, delegatom londonske konference, čestitam na uspešnem delu. Veseli me tudi, da je to veliko delo, ki je pomembno za mednarodno odnosa, našlo odobravanje pri predstavnikih obeh političnih strank in v vseh državah."

Za podpis je predsednik rabil slato pero, ki ga je premijer MacDonald podaril ameriškiemu državnemu tajniku Stimsonu. London, 23. jul. — Premijer MacDonald je takoj, ko je bil obveščen, podal izjavo, da bo pospešil debato o paktu v parlamentu. Ponovno čitanje pakta se bo vršilo danes.

DELAVSKI BOJI V DRŽAVI MONTANI

Razne delavske unije se borijo ramo ob ramo proti industrijskim magnatom

Butte, Mont. — (FP) — Čez 800 članov unije prodajalcev, okrog 125 unijaskih voznikov in 50 avtomobilskih mehanikov se nahaja na stavki, v katero so zapletene takorekoč vse unijske organizacije v mestu, katerih je 33 in katere štajajo 8,000 članov. Razen voznikov so bili skoro vsi delavci isprti, ker je zveza delodajalcev, za katero stoji Metals banka, prisilila skoro vse trgovine v mestu, da so zaprle svoja vrata. Isjemo delajo samo trgovine s živili.

Boj se je začel pred enim mesecem, ko so avtomobilske agencije, ki so zvezane s asociacijo delodajalcev, naznanile, da bodo znižale plače svojim mehanikom od 9 na 8 dolarjev in spremeni delovne pogoje. Unija mehanikov je nato odglašovala, da ne bo sprejela teh pogojev, nakar so bili mehaniki isprti. Nato je zveza delodajalcev zahtevala, da vozniki sprejmejo znižanje plač od 25 centov do \$1.80 na dan, na kar je unija odgovorila s stavko. Okrog 50 trgovskih podjetij je podpisalo pogodbo s unijo na svoje roke ter upalo okrog 110 voznikov.

Unija prodajalcev je nato sklenila, da njeni člani ne smejo razpečevati blaga, katero prevažajo stavkarski. Na to odločitev unije je odgovorila zveza delodajalcev s tem, da je v svojih trgovinah uposila stavkarske. Unija je v vseh slučajih odpoklicala svoje člane s dela. Nedavno so lastniki trgovskih podjetij v Buttu, izsvedili nekaj neodvisnih trgovcev, obvestili svoje prodajalce, da bodo njihove trgovine zaprte od 14. jul. dalje, ker tako zahteva zveza delodajalcev. Isjemo delajo živčne trgovine, četudi je več večjih grocerijskih trgovin ubogalo ukaz delodajalcev.

Predstavniki vseh 88 delavskih unij v mestu so na posebni seji sklenili, da bodo nudili stavkojočim unijaskim organizacijam vsa mogoča finančna in moralna pomoč in delegacija delavcev se je podala k gubernorju Ericksonu, od katerega je zahtevala, da prepreči poškodb državnih milijardov v Buttu. Gubernor je izjavil, da ne bo poslal milice, razen v slučaju resnih izgredu.

Delodajalci so zaprisegli sto posebnih deputirjev, župan Beadie, ki je vnet zagovornik delavskih unij, pa je zaprisegel dvanaest unijaskih delavcev, kateri bodo vršili izredno policijsko službo. Doda se ni bilo posebnih neredov, da se unionisti bojijo, da bodo delodajalci uprizarili kak dinamični napad na opušeno skladišče, kar bi jim služilo kot izgovor za zahtev po državni milici.

Predstavniki Metals banke, ki je podružnica večje bančne verige s sedežem v Minneapolisu, so prišlihi več neodvisnih trgovcev, da so morali zapreti svoje trgovine. Lekarne so odprte samo par ur dnevno.

Priznal umor treh otrok

Martinsburg, W. Va., 23. jul. — Trije otroci Taylor Hotta so bili včeraj najdeni utopljeni v nekem zapuščenem kamnolomu, ki je napolnjen s vodo. Ko so oblasti po najdbi trupel prišle v Hottovo stanovanje, je takoj priznal, da je otroke pahnil v vodo prejšnji dan. Dejal je, da je to storil, ker ni mogla njegova mati skrbeti za nje, sam pa je je že več mesecev brez dela. Hott je bil aretiran in odpeljan v zapor.

Angleška delavska vlada proti bloku

V južni in srednji Evropi se že dalje časa pojavlja stremiljenje po koncentraciji fašističnih sil. To dokazuje sodelovanje Italije in Madžarske, dalje potovanje fašistov in legitimistov od države do države (Pabst, dr. Seipel, Grandi, Bethlen itd.). Proti tej politiki se je odignila angleška delavska vlada, ki jo podpira tudi Francija. Francozi sodrug Leon Blum ugovarja v listu "Populaire", da vse kaže, da bo angleška delavska vlada nastajala.

Vesti iz Jugoslavije

(Poročevalski biro Prosvete v Jugoslaviji.)

ČUŠAŠKI SAMOTAR NA GORENJSKEM

O vojni sploh dolgo ni vedel. Da imamo nove državo, ve le po novih uniformah žandarjev. — Uživla pse in mačke, ki jih obela.

Ljubljana, konec jun. 1930. — Neki M. S. piše v ljubljanskem "Ponedeljku" o čušaškem samotarju, ki ga je srečal na svojem izletu na Gorenjsko.

Pod Bevkovo Planino je malo jezerc, ki se vanj izteka potok Javornik. V bližini tega jezera je na desni strani poti 11 koč, majhnih, da so videti kot kake drvarske ute. Sredi vseh teh koč je ena, ki je nekako dvorč, na katerem leži velik kup oglja. V teh kočah živi že do kak let starec, ki živi kot samotar in nima skoro nobenega stika z življenjem.

Svoje kolibe loči v "poletno koč", v "zimsko koč" itd. Poletna koč je tako nizka, da ne more stati v njej. Poleg tega pa je v tej majhni koči toliko smrada in ropotije, da se tam ne more stati v njej. Tamkaj ima stariček veliko količino nasoljenega pasjega in mačjega mesa, ki ga stariček uživa, češ, da je mnogo boljše kot meso tele ali goveda sploh. Po mesu lezejo muhe in črvi, a stariček pravi, da uživa meso z veliko alašjo in da ni bil še nikoli bolan. Le noga ga boli že dolgo let, da ne more več v dolino. Pse ubija na vseh, ki jih ima postavljene le za pobijanje psov in mačk. Tudi nekaj skopce ima, a katerim bruski žage in davi pse, ki jim potem pušča kri, ki mu je prav tako okusna hrana. Pravi, da pokolje vse pse, ki mu pridejo v roke in ki mu jih pripeljejo dobri ljudje. Zda ima neko psico, ki ji bo prizanašal, dokler ne bo povrgla mladičev. Btem jo ubije in zredi mladiče, ki jih potem spet pokolje. Tako ima tudi svežega mesa dovolj.

Mož je sila redkobeseden in jezik se mu odvolja, če ga zalije z žganjem. Neki ljubljanski član ga je hotel fotografirati, pa ga je stari nagnal, da jo je fotograf ucvrtil po bregu, da je spetoma izgubil aparat. Če pa mu daš žganje, pove radevolje, da se piše Janez Kapus in da je bil rojen 1857 v Mojstrani. Izručen je za kovača in ima v svojih kolibah še mnogo kovaškega orodja. Delal je v Tirolah kot kovač, znal je dobro igrati na orgle, pa so ga dekleta zelo rada videla, a ljubil ni do svojega 50. leta nobene. Šele tedaj se je oženil z neko štiri leta starejšo ženo, ki mu je pa l. 1920 umrla. Otrko seveda nista imela nobenih, "kak bi iz starih kosti" — pravi stari Kapus.

Po životu se v svojem življenju baje še nikoli ni umil in tudi ne čuti potrebe. Tudi perila in obleke pravi, da ne menja nikoli. Nosi jo, dokler mu sama ne razpade. Kakih važnih dogodkov zadnjih let sploh ne pozna. Za vojno je zvedel šele, ko je bila že končana. Ve pa še dobro, da je ališal, da se nekaj prepetajo z Italijani in da je moral pogosto stradati, ni pa vedel, zakaj. Da imamo novo državo, ve in sklepa po tem, ker imajo orožniki nove uniforme.

(Dopisnik Ponedeljka ne pozabi pripomniti, da je delal stari samotar, da imamo Jugoslavijo! Ta bo bržkone malo debela; če človek ne ve niti za vojno, od kod naj potem ve, kakšna je nova država in zakaj je prav, da je tako, da si ne ve, kako je. Ampak patriotizem je menda tak, da je vselej dober, kadar zineš o njem.)

Bolj značilno bi bilo, da je ta samotar baš po žandarjih sklepal, da mora biti v novi državi, da je torej baš žandar tisto, po čemer se državo spozna.

Takih samotarjev je v Sloveniji več. Pred leti so imeli mnogo opravka z nekom nekje na Dolenjskem ali Notranjskem, ki se je pred vojno zaprl v svojo sobo ter ni stopil iz hiše nikoli. Preko njega so šli do

godki zadnjih let, ne da bi vedel kaj zanje.

Trije samotari v eni noči — dva poskušena

Ljubljana, 1. jul. 1930. V noči od nedelje na večer sta bila v Ljubljani izvršena dva poskusna samomora, in en samomor. Dva je povzročil alkohol, enega ljubezen in mladostne kaprice.

V hlevu gostilne "Novi svet" na Gosposvetski cesti so našli obešenega moškega, v kotu pa je bilo prislono kolo. Obesil se je za jermen na žebelj lesenega stebra. Po dokumentih pri obsešču so dognali, da je obešenec 34-letni Jernej Pušavec in po poklicu železniški delavec, stanujoč v mestni koloniji na Galjavi. Pušavčeva žena je izpovedala, da moža že dva dni ni bilo domov. Drugi pa pripoveduje, da so ga videli postopati s kolesom po mestu, bil je močno vinjen in je radi tega upravičena domneva, da je v pijanosti izgubil ravnotežje razuma ter zavil v hlev ter se obesil.

V noči od nedelje na ponedeljek ob pol 2. je poskušilo samomor neko 16 letno dekle. Sprehajala se je s svojim fantom, 19 letnim Igorjem Z. po Karlovski cesti. Ves popoldan in večer sta bila na sprehodu in sedajle po polnoči je dekle mislilo, da je boljše, da ne gre domov. Osteli bi jo. A ko sta se s fantom še nekaj sprickala, se je z dolenjskega mostu pognala v Gruberjev kanal. Fant je zaklical na pomoč ter sam hitro skočil za dekletom v vodo, zgrabil dekletko za obleko. Hitro je prihitel stražnik, ki je vrgel dolgo vrvi v vodo. Zaljubljeni par se je oprijel vrvi ter tako ob bregu v vodi čakala, da ju kdo potegne iz struge, ker je breg zelo strm in sama nista mogla iz vode. Poklicali so reševalno postajo, ki je spustila lestvico do zaljubljenca in tako sta bila oba rešena vodne kopeli, ki je trajal zanj blizu pol ure.

Tretji primer se je pripetil v barakah pred Prulami. Tam imajo bedne družine svoje stanovanje v lesenih barakah pod kostonji. Tamkaj je neka ženska izpla tinkturo za lase ter se začela zvijati v krčih. Reševalni avto jo je pripeljal v bolnico, kjer so ji izprali železode. Vzrok: težke družinske razmere in alkohol.

V Novem mestu je umrla gošpa Ropasova, mati koncertne in operne pevke Zore Ropasove, ki se ta čas nahaja v Ameriki.

Andrejkovemu Jožetu postavijo spominsko ploščo v njegovi rojstni vasi na rojstni hiši. V vasi Krašnja ob veliki cesti Ejubljana-Celje, ob vsodu. Otrko seveda nista imela nobenih, "kak bi iz starih kosti" — pravi stari Kapus.

"Osemnadestopni nebotičnik" je zdaj že sklenjena stvar. Na vogalu Dunajske ceste in Gajeve ulice, poleg palače Kreditne banke bo zraslo to poslopje, ki bo največje v Ljubljani. Zgradi ga Pokojninski zavod. Načrt za to visoko stavbo je že izdelan in so stavbna dela že razpisana. Prvih pet nadstropij bo namenjenih le za pisarne, ki jih bo vseh skupaj 72. V pritličju in medpritičju bodo trgovski lokali. V zadnjih treh nadstropjih bodo stanovanja. Vrh zgradbe bo sezonska kavarna, ki bo imela pač lep razgled na me-

sto. Klet bo v 2. nadstropju, v prvem bo centralna kurjava. Promet v hiši bosta oskrbovala dva lifta. Poslopje bo iz naravnih opeke, deloma pa tudi iz brunenega belega podpečnega kamna.

Zagrebaško sodišče je obsodilo 16 komunistov (med temi dve ženski) na skupno 20 in pol leta težke ječe. Mnogo jih je bilo oproščenih. Kazni so posamezno od 1 leta do 2 let. Baje so propagirali komunizem in imeli tajne celice.

Edini izhod — samotar. — Poročali smo o Francetu Čelešniku, ki se je sredi dneva vrgel pod tržaški osebni vlak ob Bleiweisovi cesti. Odrčalo mu je glavo. Star je bil jedva nekaj nad 20 let. Ko je bil 18 in se je izučil ključavničarstva, je šel, kakor mnogi, ki ne vedo, kako bi prišli najhitreje do kruha, če je družina velika in siromašna, v podoficirsko šolo. V dveh letih jo je dovršil ter nastopil službo kot podnarednik (svoj čas "Zugführer") v Prištini. Tu je služil štiri leta ter se našel malarije, te bolezi naših južnih krajev. Eridružila se je živčna bolezen in fant je moral aleči vojaško suknjo. Bolezen se mu je doma še slabšala in postal je ves neboljčen. Celu oblačiti se ni mogel sam. Pa sprva je dobil še invalidsko podporo, ko pa je izšel novi invalidski zakon, jo je izgubil. Novi zakon za take invalide nima dobre besede in jih sploh ne priznava za invalide. Prosil je, naj mu vaa priznajo pokojnino. In ko je čakal nanjo, je zdravilje šlo navzdol in fant je oupaval. Oče, ki ga je živil, i ma šest otrok in je železniški upokojenec, beda in revščina sta bili doma pri njih. In ko je prišla odbita prošnja za pokojnino, je fant oupal, šel v mesto in planil pod vlak. — Socialno skrbstvo našega militarizma ...

Slovenska lirika v arških prevodih. — Hrvatski pesnik Gustav Krklec, ki živi še delj časa v Beogradu kot tajnik borze in se je še ves posobil, kar mu Hrvatizma, pripravi knjigo prevodov iz slovenske nove lirike. Že delj časa se ukvarja z našo liriko, ki mu je zelo blizu in jo dobro razume, saj je rodom Zagorec iz hrvatskega Zagorja, kjer je jezik zelo podoben našemu. Mnogo je že prevajal in objavil po raznih arških revijah, zdaj pa misli izdati še letos na jesen knjigo "Izbor iz sodnih slovenskih pesnikov," ki bi obsegala pesmi od Županiča do Kosovel. Predgovor knjigi bo napisal Božidar Borko iz Ljubljane.

Sava zahteva trajno žrtvo. — Za Franciško Kladičnikovo, ki je utonila blizu Laz, ter akademikom Urošem Turkom, ki je utonil blizu Ječice, je utonil kot tretji, 30-letni Andrej Otrin, prekupevalec z živino v Šiški. V soboto popoldan je bilo v Stirnovem kopalisku v Ježici polno kopalev, ki so popoldne na mah zaklicali: "Na otoku imajo ustopljenca." Neki ribič je bil po tignil iz vode nekega utopljenca.

Ze zjutraj so našli ob bregu moško obleko, kolo in legitimacijo nekega kopalca, ki pa ga ni bilo v bližini. Legitimacija se je glasila na ime Andrej Otrin iz Šiške. Obleko in drugo so izročili Otrinovi ženi v Šiški, ki se je s svojimi tremi majhnimi hčerkami prestrašila in zasutjla nesrečo.

Popoldne pa je ježenski ribič Josip Hebek lovil ribe blizu novega Stirnovega kopaliska. Ob pol treh nekako je opazil, da nese voda neko moško truplo. Nagnil se je in uspelo mu je potegniti s precejšnjo muko truplo na breg. Prenesli so ga v mrtnišnico. S Tacna, kjer se je Otrin kopal in kjer so našli na bregu njegovo obleko, so prišli s čolni ljudje po Savi, iskajoč truplo. Na Ježici so izvedeli, da so potegnili iz Save nekdo truplo. V truplu so spoznali Otrina. Tudi žena, ki je bila poklicana, je spoznala v njem svojega moža. Pokopali so ga v Ježicah.

Peter pl. Grasselli, prvi slovenski ljubljanski župan, je dovršil svoje 90. leto. Znan je kot ustanovitelj Škole, Glasbene matice, Dramatičnega društva, je eden prvih slov. novinarjev in publicistov, itd. Glasbena matica mu je zapela podoknico.

Anton Kristan — graditelj

A. Garden.

Kratka je bila radio depesha, ki jo je prejel p. Ivan Molek, v kateri je pretekl p. Anton Kristan. Pomenila pa je veliko izgrubo vsem tistim naseljenecem, ki so se v svojih mladih letih udeleževali kot aktivni proletarci v delavskem gibanju v domovini, bodisi kot rudarji, obrtni ali pa tovarniški delavci. Pomenila je veliko izgrubo tudi nam mladim, ki smo se seznanili s Tonetom Kristanom bodisi osebno in še bolj pa z njegovimi deli, s katerimi je tako obogatil mlado, pehačo in v povojnem času dokaj razkrojeno in oslabiljeno delavsko gibanje svoje in prej naše domovine.

Njegova smrt pomeni izredno veliko izgrubo za delavstvo v Jugoslaviji, predvsem v Sloveniji. Dasi nam še ni znano, s kakim čuvstvom je delavstvo v Sloveniji sprejelo vest o Tonetovi smrti, vendar si pa človek misli, da so občutili z veliko boleščjo v srcih izgubo svojega voditelja, ki je bil v polnem pomenu besede voditelj izkoriščane, tlačane, brenjavne in dostikrat kratkomišne delavske mase. Delavstvo v stari domovini je izgubilo toliko, s Tonetovo smrtjo, da se človek vprašuje, in zdi se mi da upravičeno, dali ne bo radi njegove smrti nastal zastoj, čeravno začasno, v s muškami prerogami delavskem gibanju v Sloveniji: ako ne bodo nastale in zastale številne delavske gospodarske in kulturne organizacije, katerim je bil Tone Kristan organizator, duhovni in možganski vodja. Upati in želeeti je, da ta slutnja ne bo dobila podlage v realnosti in da bo šel razvoj delavskega gibanja v mladi Sloveniji preko te velike izgube svojega spretnega, briljantnega in iskrenega voditelja.

Piscu teh vrstic ni točno znano, kdaj se je Tone Kristan rodil, ne koliko let je pohljal višje šole in kake vrste in tudi ne točno, katerega leta se je pričel udeleževati v delavskem gibanju. Podatki o teh datumih tudi niso toliko važni, vaaj ne s stalnicah ter vstic. Znano nam je, da ga je smrt zalotila v srednji starosti, (Imel je nekaj nad 50 let), da se je rodil na Viču pri Ljubljani in da je med drugim pohljal tudi višjo šolo na Dunaju. Znano nam je tudi, da ga je zadnja jesen potanila bolezen na posteljo in da si je pretekle zimo iskal zdravja v Švici in poseleje v drugih okrevališčih. Da ni bil močnega zdravja, je bilo opaziti, ko se je pred traml leti nahajal v Zedinjenih državah na misli, da ustvari gospodarske in kulturne stike med delavskim gibanjem v domovini in našo SNP (ne pa da "odnese" njeno premoženje, kot so trdili nekateri zavedeni ljudje radi natočevanja in demagogije nekaterih Kristanovih nasprotnikov in nasprotnikov gibanja, katerega je on reprezentiral.)

Delavska zgodovina bo Tonetu Kristanu priznala mesto graditelja, in sicer častno mesto delavskega graditelja. Specialiteta njegovih aktivnosti je bilo gospodarstvo: zadržno gibanje, katerega je on očel na Slovenskem in kateremu je posebno po prevratu posvetil vse svoje sil; svojo veliko energijo, svoje praktično in teoretično znanje in predvsem pa svojo vero v idealno razredno zavednega delavstva. V tem svojem delu je tudi imenitno uspel, in ako bi bil zapustil na pozorišču sebi enakega naslednika, bi človek filozofsko vzklilnil: V svojem življenju si napravil dovolj, dosegel veliko za teptano človeštvo. Truden si od napornega dela, vlezil se in mirno zatilni svoje oči. Tvojo dedščino, ki si jo zapustil nam delavcem, bomo brez oddiha vodili naprej do končne zmage, v katero si trdno veroval in katere ti je bila vodnica, ti dajala energijo, bistrilo um in širila srce. Zaslouži si trajen počitek in uživaj ga.

Tonet Kristana vidimo na pozorišču delavskega gibanja (prav za prav takrat še ni bilo gibanje, temveč komaj pričetek) na Slovenskem ob zatonu zadnjega stoletja. Kolikor sem informiran, se je v šoli na Dunaju posvetil ekonomiji in po izpitu prišel med rudarje v Idrijo, kjer je prevzel vodstvo tamonjske kon-

zumne zadrage. Idrija je bila tedaj, okrog 39 let nazaj, edina postojanka, katero je še v večji meri objemal socialistični duh, prenesen po slovenskih pionirjih, ki so se nahajali med nemškimi socialisti in tudi po nemških socialistih samih. Radi pomanjkanja sposobnega vodstva je bila idrijska zadruga v slabem gospodarskem stanju. S prevzetjem njenega vodstva pa je Tone Kristan kmalu pokazal, da zadržništvo lahko uspeva tudi na Slovenskem: v nekaj letih je pod njegovim vodstvom zadruga zrastle v pravo gospodarsko silo idrijskega delavstva.

Tone je tukaj pokazal svoje praktične gospodarske zmožnosti in dobil priznanje delavskega voditelja posebno na zadržnem polju. Vsek razmah delavskega gibanja v Idriji, ki je pretežno poljedelska, maloobratna, vendar pa privlačna modernemu industrializmu, preko vsega tega pa pod dominacijo Rima in Habesburanov — vsako razširjenje delavske misli v Sloveniji pa je pomenilo oranje ledine, kot običajno pravimo. In v tej začetni dobi delavskega gibanja vidimo Toneta Kristana v družbi Eblha Kristana (duhovnega vodja socialdemokracije na Slovenskem pred vojno), pokojnega Jožeta Zaverčnika, Koraca, Golouha, dr. Tume, Prepeluha, Ivan Cankarja in drugih, ki so a planu in govorečo besedo bodrili, navduševali, pldirali in budili slovenski proletariet. Pri tem delu jim je bila avstrijska žandarmerija vedno za petami s bajoneti, verigami in "paragrafi."

Kljub temu, da je bil Tone Kristan aktiven kot agitator in učitelj tudi na strokovnem in političnem polju, vendar pa je ves čas posvečal večji del svoje aktivnosti zadržništvu. In ker je bilo njegovo delo uspešno, delavsko zadržništvo se je pod njegovo agitacijo in vodstvom razvijalo, čeravno počasi, vendar pa je šlo naprej, je katoliška cerkev kmalu spoznala, da je dobila v Tonetovem delu in idejah nevarnega tekmeča, osiroma nasprotnika. Šla je med kmete in tudi med delavstvo po mestih in pričela formirati katoliške zadržne organizacije — mlekarne, posojilnice, Kmetako družbo in konsumne prodajalne.

V Sloveniji torej vidimo sporedni razvoj dveh zadržnih gibanj, dveh različnih in tendenčno nasprotujočih ideologij. Kot voditelj pravega, namreč mednarodnega zadržništva, je Kristan naravno tudi veliko pil na in ne samo nastopal kot govornik, organizator in nadziralatelj trgovin. Spisal je nešteto člankov o praktičnih problemih, potrebi in pomenu zadržništva. Bil je izdajatelj in urednik večjega števila gospodarsko kulturnih revij in tudi avtor "Zgodovine socialističnega in delavskega gibanja na Slovenskem" (od 1848 do 1895). Ta knjiga, jako zanimiva, je nekak uvod k "pravi" zgodovini delavskega gibanja v naši stari domovini, katero je nameraval spislati.

Tone Kristan je posebno zraatel kot voditelj v povojni dobi, ki je bila silno težka za delavstvo v stari domovini, katerega gibanje je bilo v letih furije skoraj popolnoma razbito. Z močno energijo se je vrgel na polje rekonstrukcije in na ruševinah zgradil močne zadržne ustanove. Med tem ko so bile politične in strokovne organizacije delavstva v dobi medsebojne konflikta uničene, je Tone čuval nad zadržnimi organizacijami, katere je obvaroval pred notranjim razkolom in položom, ki bi bil neobhodno sledil.

In tukaj se je izkazal za voditelja v pravem pomenu besede. Okrog njega je divjal najhujši boj socialdemokratov in komunistov, on pa se je povzpeli preko bratomornega boja ne radi sebe ali nezanimanja o teoretičnih in taktičnih naziranjih, temveč radi organizacij, katerim je bil očel in katere je delavstvo zgradilo z velikim trudom in imelo v njih vložene svoja teško prislužene prihranke. Zavedal se je, ako se mu ne posreči preprečiti notranjega razkola, bo tudi zadržništvo sledilo politični in strokovni organizaciji, ter bo delavstvo prišlo ob mili-

jone kron — ali dinarjev — ki jih je vložilo v zadrage.

Pri tem pa se je zameril tako nekaterim socialistom kot komunistom. Z deščice je moral siliti očiti, da je buržoaz, da gleda predvsem na lastne interese; z leveice pa, da je izdajalec delavstva, fakir in alične primke. Prva leta se za napade od prve kot druge strani ni dosti zmenil. Zadnja leta so prvi prišli do spoznanja, da so mu delali velikokrat krivice, proti drugim pa je bil prisiljen sodnijsko postopati, ker komunisti s svojim zmerjanjem in očitki, ki so kompromitirali Kristanovo poštenost, ako bi bili resnični, niso hoteli odnehati. Sodišče je voditelja degeneriranih nasprotnikov spoznalo krivim obrekovanjem in blatenja Kristana.

Tudi pri porodu Jugoslavije je Tone Kristan aktivno sodeloval. Bil je član provizorične vlade ali zagrebaške skupščine kot ministar za rube in šume. Po odstopu iz vlade je prevzel vodstvo veleposelstva Belja v Švici. Svojo gospodarsko zmožnost je pokazal tudi tukaj. To prej nerentabilno veleposelstvo je spremenil v vzorno podjetje, ki je pod njegovim vodstvom vladi prineslo namesto običajne izgube lepega dobička in incidentno na podlagi pogodbe tudi njemu lepega premoženja, katerega so mu zavidali "purgarji" vseh slojev.

Od posameznih organizacij, katere je on ustanovil in bil njih voditelj, je Zadržna banka v Ljubljani med najuspešnejšimi. vsaj zadnja leta je bil najbolj pomenen na to delavsko institucijo, ki je last vseh zadrž in delno tudi posameznih zadržarjev. Banko dominirajo zadržne, katerim služi kot kreditni zavod. Na to svoje delo je bil največ radi tega toliko pomenen, ker se je zavedal velikega pomena za zadržno gibanje Slovenije, ako tudi v bančnih ozirih postane neodvisen faktor. Bančne transakcije in pa kredit so del trgovine in za uspešno zadržništvo so lastni bančni viri neobhodno potrebni.

Tone Kristan je bil predsednik nad duget delavskih organizacij, gospodarskih in prosvetnih. To je njemu kot graditelju največje priznanje. Imel je tudi izreden dar opazovanja; kar ga je delalo vedno vsega. Potoval je mnogo z namenom, da si obogati praktično znanje v gospodarstvu. Od tega je imelo koristi seveda delavstvo — organizacije, katerim je bil voditelj in katerim je dajal svoje znanje in brezmejno energijo. Počitka ni poznal. Vseel si ga je le takrat, kadar je njegov fizični stroj iztekel in je bil torej iz zdravstvenih ozirov primoran ga iskati. In da ni imel skrbne soproge, katere ga je čuvala bolj kot punčico svojega očesa — tako kakor neguje skrbna mati svojega deteta — bi bila črna semlja že zdavnaj zakrila Toneta Kristana. Kljub temu mu je zdravje opešalo — največ radi preobčutja dela in odgovornosti, katere so črpale in iscrpale njegov dinam, njegovo veliko gonilno silo, in stroj je odpovedal. "Tone Kristan nenad-

no umrl danes dne 18. julija," se je glasil brzojav.

Vzelo bo precej časa, predno bo delavstvo — posebno zadržarji — pokojnemu Kristanu dobilo vrednega naslednika. Upamo pa, da bo prebolelo to veliko izgrubo in šlo po poti, katero je takleal pokojnik. Tonetu Kristanu, blag mu spomin!

Zakon, ki bo garantiral delo

Obeta ga socialistični kandidat za guvernerja

Milwaukee, Wis. — (FP) — Frank B. Metcalfe, socialistični kandidat za guvernerja v državi Wisconsin navaja v svojem volilnem programu zahtevo, da se sprejme dodatek k državnim ustavi, kateri bi jamčil delo vsem delazmošnim in voljnim državljanom in to tako delo, za kakršno je kdo najbolj sposoben. Metcalfe je tudi silovito napadel državno ustavo, kakršna je sedaj.

Ustava je bila napisana za protekloje privatnih interesov, je dejal Metcalfe, in se mora spremeniti tako, da bo protektila interese delavstva. V njegovem amandamentu k ustavi se nahajajo točke, ki določajo, da država jamči delo vsakemu državljanu, ki je sposoben za delo in kateri hoče delati; delo mora odgovarjati zmožnostim in fizičnim močem posameznikov; da se to omogoči, se kongres obvezuje, da lahko podvzame potrebne zakonske mere za uveljavljanje ustavnega dodatka, da lahko sekvstrira industrije, če se to izkaže za potrebno in da lahko razpiše posebne davke, da si s tem zagotovi potrebna denarna sredstva za izvajanje ustavnega dodatka.

Verski list napada kalifornijsko vrhovno sodišče

New York, N. Y. — "Churchman", ki je najstarejša verska publikacija v Ameriki, je ostro napadel kalifornijsko vrhovno sodišče zaradi odločitev v Mooney-Billingsovi zadevi. Pravi, da je ta krivična odločitev le še podkurila splošno nezadovoljnost, ki jo občuti ameriško ljudstvo proti raznim ameriškim ustanovam. Glede odločitve vrhovnega sodišča, "četudi Billings ni kriv, vaeeno ve, kdo je vrgel bombo," izjavlja, da to pomeni, da morata ta dva moža ostati tam kjer sta, neglede če sta kriva ali nedežna, ker tako zahtevajo njuni nasprotniki, a koprav vse priče, ki so pričale proti njima, izjavljajo, da so bila njihove izjave neresnične.

Gorman krtačil tekstilne mag-nate

Greensboro, N. C. — Francis J. Gorman, podpredsednik United Textile Workers unije, je na shodu, katerega se je udeležilo nad tritisoč delavcev, napadel tekstilne tovarnarje na jugu, ker silijo delavce na podpis "yellow dog" pogodb in uvajajo špijsko med delavci, da jim tako preprečijo unifikiranje.

Parlika novost

ROSA

Povest o dveh ženah
Spisal Angelo Cerkevnik

(Povest, ki je bila nagrajena v literarnem kontestu Prosveta)

Le kadar so pripeljali kakšnega ranjenca in jo je doktor pozval, naj mu asistira, se je nekoliko pomirila. Tako so ji potekali dnevi, tedni in meseci v dolgočasju in žalostnem spoznavanju, da ji življenje izginja v brezplodnost, da se stara in zanemarljivo svojo življenjsko nalogo.

Dve leti sta minili.

XXIII.

Bojo in Tanja se nista menila za obdajajočo ju družbo. Nista se družila z nikomur, marveč sta živela daleč od vsega sveta. Rose sta se mnogokrat spominjala.

Tanja je bila zelo žalostna, zakaj zavest, da se jima je Rosa morala umakniti, je ni nikdar trajno zapustila. Pogostokrat je sanjala o Rosi in se je jela udajati praznoverju.

Nekaj je dejala Boju:

— Včasih se mi zdi, da sem ravnala strašno grdo in umazano, ko sem zapustila Roso samo na Dunaju. Saj je govorila tako nekak čudno, kakor da je namenoma nekaj docela določeno prikrižala. Čim več o tistih njenih besedah premišljuje, tem razumljivejši mi postajajo.

— Nehaj, Tanja! Bilo je in ni več!

— Ni tako! Vse, kar je bilo, je; le tiste ga ni, kar ni nikdar bilo.

— Saj govoriš, kakor je govorila včasih Rosa.

— Ne sodiš napak! Govorim, samo govorim tako, delala pa sem drugače!

Umolknila sta. A vsakdar samo za kratak čas. Vsaka stvar, ki je kdaj imela z Roso kakšen stik, je na novo sprožila prejšnje misli. Često je zadostovalo, da sta se pogledala in sta že vedela, da mislita oba nanjo.

— Na Roso misliš!

— Ti tudi, Tanja.

— Res je! Prižgi luč!

— Umrla je.

— Sanjala sem o njej, da živi daleč, neke na severu, da se ji strašno toži po naju dveh, da je žalostna... Kako sem jokala, ko ji nisem mogla pomagati... Noge so mi osvinčenele, jezik mi je okamenel, le moja misel sama je bila živa in je umirala od bolesti v svinčeno kamnenem oklopu...

— Same sanje, Tanja!

— Vem, Bojo, vendar pa mi usmerjajo vse misli na neko čudno, žalostno pot. Sem-tjer se skoraj prestrašim slutnje, da sanje niso kar tako nepomembne, marveč znanlike neke z meglo zastirte resnice...

— Tanja, živčno bolna si! Vse to je bolest razdražene krvi.

— Saj ne verujem v nadnaravne pojave, vendar pa zavest, da so sanje zgolj sanje ne more ublažiti nemira mojega notranjega življenja.

Ko sta se drug drugemu do dna izpovedala, sta včasih po mesec dni potolažena, a tedaj ju je zopet nenadno in, kadar sta morali najmanj pričakovala, opazila tista zagonezna sila, ki ji nista mogla upreti se.

— Nič koristnega ne delava, je dejal Bojo; gubiva se v smešnem iskanju in pitanju po temi... Resnično: sila sva in obuta in oblečena! Da sva naga, kako bi naju te halucinacije minile!

— Ni povsem tako! Res je: preveč se baviva s seboj, a kljub temu, vsaj zase vem, se baviva mnogo tudi z Roso. Čeprav bom kdaj

lačna, bosa in naga, na Roso ne bom nikdar pozabila, zakaj storila sem ji krivico! Te zavesti mi niti glad, beda in uboštvo ne bo pregnalo.

— Mogoče bi šla malo v družbo.

— Ne, Bojo.

Hotela mu je razložiti, zakaj ne, pa je raje umolknila. Vse se ji je zdelo tako ničeno, da jo je kar naenkrat obšla želja po počitku, po večnem, nemotenem počitku, po raztvarjenju zavesti, po razdrobljenju slehnega drobca zavesti.

— Umrla bi rada, Bojo.

— Umrla?

Zopet se ji je zazdela vsakršna razlaga težko breme. Nepopisno težko ji je bilo govoriti. Misli so se ji spletale v dolge kite, gube se v meglo, kjer so se spreminjale v grozotne sanje... Umreti... Včasih si je želela, da bi živela vso večnost, včasih, ko se ni bila doživela, kar ji je usoda dosodila. Zdaj pa se je prepričala, da je na tablo njenega življenja usoda zapisala poslednjo besedo. Da bi vse to razlagala Boju? Saj mu vsega tega ne more povedati, ne zna povedati... Le v sebi čuti, kako jo žge, ubija, mori in je vendar ne more umoriti...

Na jesen sta se podala na potovanje. Odločila sta se za daljše potovanje. Vzhod jo je vedno silovito klical, vabil, vzhod — sanje, mje, mladosti, želja odrasle in dozorele ženske, up vzemirjenega srca. Krenila sta preko Carigrada v Palestino, od koder sta namerala kreniti v Prednjo Indijo. Potovala sta hitro, drvela sta, da je svet letel mimo njih kakor filmske slike na platnu; hotela sta pregnati iz svojih duš morečo ju misel, hotela sta pregnati misel na Roso...

Zaman.

Vse, kar sta videla, se jima je zdelo tako hudo podobno tistemu, kar sta videla v Ljubljani, na deželi, v Sloveniji, na Poljakem, v Rusiji, na Dunaju ali kjerkoli drugod, da se je Tanja v neki soparni noči, ko ni mogla spati, na ves glas zasmejala.

— Zakaj se smeješ?

— Ker smo ljudje tako smešni!

— Ali si šele zdaj to spoznala?

— Prav za prav ne! Že davno! A danes, ko sem premišljevala o teh bednih felahih, večeraj o vseh tistih umazanih židih, Armenci in pravovernih moslimih, ki sva jih srečala, sem kar spontano spoznala, da so si ti ljudje in sploh vsi ti ljudje zelo, zelo podobni, da so smešni vsi, ki hočejo po silni ustvariti toliko posebnosti posameznih narodov.

— Vendar ne boš trdila, da ima ta felah tukaj kak skupnega z našim ljubljanskim meščanom ali kakšnim dunajskim gospodom?

— Nič takšnega ne trdim! Reči hočem le, da so vsi ljudje tako sorodni, skoraj enaki, da tiste nepomembne, čisto samo namišljene razlike niso za prejšnjo vseobsega obeležja človeka pomembne, važne pa še celo ne. Saj je tudi razumljivo, zakaj je težko prispevati felaha z ruskim meščanom. Moreš ga pa primerjati vsakdar z ruskim kmetom, kateremu je več, nego samo podoben.

— Tanja pretiravaš!

— Povej mi vendar kakšno pomembno razliko.

— Vera, navade, psiha...

(Dalje prihodnjik)

Iv. Vuk:
Ne podcenjuj moči slabotnejšega

(Po narodni basni)

Zgodilo se je, da se je jež tu di danes napotil na lov. Pa kakor da bi bilo naenkrat vse zakleto, ni mogel najti ničesar, kar bi mu potolažilo lakoto.

Prebrakal je že dolgo pot, vtaknil nos pod vsako korenino, pod vsak grm, a nikjer nič.

— Kaj takega se mi pa še ni pripetilo, je zagodrnjal, odkar lovim. Ko bi dobil tistega, ki mi je vse pobral, je zagrozil, bi mu že pokazal svoje igle.

In najel je hrbet, da so stali igle kakor sulice...

Naenkrat se mu je zazdelo, da sliši nekako cmokanje, kakor če kdo večerja.

Dvignil je glavo. Smrček je mihal in iskal vonja, nakar je rekel:

— Ahm... Tam pa desno je pojedina.

In že so ga nesle noge na desno v tisto smer, odkoder je prihajal vonj cmokajoče živali.

— A, vi ste, gospa krtica, je pozdravil jež in se ustavil. Njegov oči so se uprle v plen, ki je ležal kritci med prednjima nogama. In v svojem rajonu?

— Brez dovoljenja?

Krtica je nehala jesti in gledala ježa s svetlimi očmi.

Vaš rajon, gospod jež... Odkdaj pa imate svoj določen

rajon? je rekla krtica in vprašujoče opazovala ježa.

Jež je pogledal krtico in v očeh mu je bila nevolja.

— Nesramni ste, gospa krtica, je rekel jež. Mislite morda, da vam bom dokazoval svoje pravice... Ta rajon je moj in ne trpim ugovora.

Krtica je pograbila svoj plen, rekoč:

— Ne bom se prepirala z vami. Močnejši ste in vem, da je to pravica.

In je šla.

— Stojte, je zakričal jež. Plen ni vaš.

— Jaz sem ga našla, gospod jež, in zato je moj. Stara pravica govori tako.

— V mojem rajonu ste ga našli. In kar je v mojem rajonu, je moje. Pustite plen.

Krtica plena ni izpustila, visoko je dvignila glavo s plenom in rekla:

— Tako govori usno izročilo vseh živali: Kar kdo pridela s svojim trudom ali najde s svojo pasljivostjo, je njegovo. To je večna resnica in pravica. Zatevati zase trud drugega, je nezamisljena krivica.

Rekla je in šla dalje.

Jež, ves srdit, se je pogljal za njo. Krtica bi mu bila lahko utekla, zakaj njene noge so urneje kakor noge a sulicami oboženega ježa. Ali nesla je plen, ki ji je ovrnil beg. Zato jo je dohitel.

— Naučim te ubogljivosti in spoštovanja pred tujo lastnino.

Vrgel se je na krtico in jo jel neusmiljeno zbadati s svojimi iglami. Krtica se je umikala, kričala, prosila, a jež je besnel še vse huje.

— Izpusti moje blago! je vpil in njegove igle so se vbale v krtičino telo, da je vsa krvavela.

Krtica je izmučena izpustila plen in vzdihnila:

— Moč je pravica!...

Jež je prenehal zbadati krtico in rekel:

— Zato spoštuj to pravico!

Krtica je zbežala vsa zbita in v njenih prsih je kipele sovraštvo...

Krtica ni mogla pozabiti, kako ji je jež vzel plen in ji prizadejal z bodicami vse polno ran.

— Osvetim se, da boš vedel, kako spoštujem pravico, kakšno proglašam ti, je govorila sama sebi. Če tega ne morem storiti danes, storim jutri. Žival, ki svojo moč nad slabejšim proglašala za pravico, nima pravice na zemlji.

Dolgo je iskala krtica primerne prilike, da pokaže ježu, da samo moč še ni vse in da tudi slabotnejši ustrahuje močnejšega.

In zgodilo se je, da se je jež kakor nalašč izprehajal po livadi, kjer je bilo domovanje krtice. Krtica, videč ga z iglami-sulicami, se je prestrašila.

— Kaj je tudi tukaj njegov rajon? ji je dvignilo po glavi. Kaj si bo privoščil tudi ta pro-

stor, kjer imam jaz svoje bivališče?

Nekaj časa je gledala ježa vsa zbegana. Nato je rekla:

— Maščevala se bom.

Skočila je polna sovraštva pred ježa in zakričala:

— Kdo vam je dovolil, gospod jež, da se izprehajate v mojem rajonu?

Jež jo je osupel pogledal, krtica pa je zgrabila težek kamen in ga vrgla na ježa.

Jež se je opotekel valed udarca. Vendar si je hitro opomogel in planil za krtico.

— Obsojena si! je zarohnel.

Ali krtica danes ni imela v gobčku plena. Bila je zato hitrejša. Zbežala je v svoj rov. Jež je ril za njo in zroče kričal:

— Obsojena si!

Krtica pa je že planila skozi drug rov na livado in začela z vso naglico mašiti rove.

— Moč je pravica, ji je šlo po glavi. Ko sem morala prepušiti svojo lastnino tebi, je bila pravica v moči. Zdaj, ko pogineš v mojem rovu, je pravica v spretnosti in zvišaji. Tvoj nauk zmaguje!

Jež je iskal po rovu krtico.

— Je že zbežala na livado, je rekel, ko je ni našel. Bežal je ven, govoreč: Nabodem jo v eksemplu vsem, ki kršijo pravico.

Ali... kaj je to? Rov je zamašen.

— Ne boš! je vzkričel jež in poiskal drug rov.

Tudi ta je bil zamašen.

Z vso močjo je jel grebsti. Vendar za mehke jezeve noge je bil rov preveč trdo zamašen. Nič več ni mislil na krtico in kako jo bo nabodel. Samo misel na rešitev mu je dajala moč, da še ni omagal.

Obup se ga je polajčal. Jel je prositi:

— Gospa krtica! Odprite, prosim, ne šaljite se tako nelepo. Pozabival!

Ali odgovora ni bilo. Tiho je bilo v rovu kakor v grobu. Jelo mu je primanjkovati zraka.

Umira je pomislil ves v strahu in grozi:

— Gorje mu, kdor zapade maščevanju posirovale živali... Resnično, pred zločinci tudi moč ni dovolj ostra pravica!

Mark Twain:

IROI

Belfast je posebno verno mesto. To bi lahko trdili sploh o vsej severni Irski. Prebivalstvo sestoji po skoraj enakih delih iz katolikov in protestantov. Vsaka stranka stori vse, kar je v njeni moči, da bi priljubila svoje nauke ljudstvu in da bi pridobila naklonjenost nevernikov zase. Nепrestano čuje o najboljših ganljivih primerih te vne-

Pred nedavnim se je zbrala velika množica katolikov v Armagh, da bi posvetila novo cerkev; in ko so se ljudje odpravili domov, so bile vse ceste zasedene s skupinami mehkočutnih in od srca ponižnih protestantov, ki so one tako dolgo kamenjali, dokler ni bilo vse naokrog popleskano s krvjo. Menil sem, da se pogajajo samo katoliki na sličan način, pa videti je, da sem se motil.

Vsakdo v občini je misionar in nosi kos opeke a seboj, a katero opozarja v zmoti tavajočega sočloveka na pravo pot. Zakoni so skakali to reč ustavit, a brez popolnega uspeha. Odredili so, da oblasti ne smejo trpeti razburjajočih strankarskih kličev in da naj kasnujejo z globlo štiridesetih šillingov in s plačilom sodnih stroškov vse, ki bi se ne pokorili. In tako bež vsak dan v policijskih poročilih o kaznih te vrste. Pred nedavnim so oglobili dvanajstletno dedico na štirideset šillingov in na plačilo sodnih stroškov, ker je kričala po javnih ulicah, da je "protestantka". Običajni klic je: "K vragu s papčem!" ali "K vragu s protestanti!" — kakršen je pač nauk, po katerem upajo kličati, da bodo dosegli večno blaženost.

Eden najnovejših dvotipov iz Belfasta je bil zelo dober. Nanašal se je na splošno veljavno in neizbežno globlo štiridesetih šillingov poleg drugih stroškov za tiskanje strankarskih kličev — in to, mimo grede povedano, nikakor ni cenena kazen za uboge ljudi. Priporočajo, da je ne-ki policist v temni uličici našel

opitega moža, ki je ležal na tleh in se zabaval s kričanjem "K vragu... K vragu...!"

Uradnik je vohal globo — kdor nepokorneža ovadi, prejme polovico kot nagrado — in je vprašal:

"Kaj pravite tu?"

"K vragu!"

"Kdo k vragu? Kaj k vragu?"

"Ah, dajte mi mir — ostalo si lahko sami privesite — zame bi bilo predrago!"

Zdi se mi, da se vtem zelo lepo izraža uporniški duh, ki ga brzda nagon štedljivosti.

Amy Johnson:

Naredila rekord

Anglijska letalka, 24-letna Winifred Brown, ki je vdrinje preletela s svojim letalom 102 milje na uro. Ona je med najboljšimi britanskimi letalki. V svoj prid ima še več rekordnih polotov.

BARVANJE IN PAPIRANJE

Papiranje sob v vašem stanovanju vam izvrzimo za nizko ceno po \$6.00 od sobe. Barvanje od zunaj vam napravimo za nizko ceno. Pokličite nas na Tel. Lawndale 8756.—(Adv.)

NAROČITE SLIKE JOŽETA ZAVERTNIKA

Gl. upravni odbor je dal izdelati veliko sliko pokojnega brata Jožeta Zavertnika. Slika so lepo izdelane in primerno velika ter pripravne, da se jih obesi v družinskih dvoranah ali privatnih domih. Upravni odbor želi, da se kmalu priglasi za naročilo vsi tisti, ki se zanimajo za sliki Jožeta. Cena posamezne slike je \$2.50, to je na mehkom papirju in brez okvirja.

VINCENT CAINKAR, predst. SNPJ.

SEST ONI PREKO OCEANA

Najboljše in najhitrejše plovilo na svetovni poti med Evropo in Ameriko.

FRANCE, 25. julija - 20. avg.

Ille de France, 1. avg. - 27. avg.

PARIS, 16. avg. - 1. sept.

(A.M.) (P.M.) (Noon)

Najboljše plovilo na svetovni poti med Evropo in Ameriko. Vse plovila imajo v sebi najnovejšo opremo. Plovila imajo v sebi najnovejšo opremo. Plovila imajo v sebi najnovejšo opremo.

FRENCH LINE
215 N. Michigan Ave.
Chicago, Ill.

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladinski list svojemu prijatelju ali sorodniku v domovino? To je edini dar trajne vrednosti, ki ga za mal denar lahko pošljete svojcem v domovino.

NAZNANILO.

Društvenim tajnikom in tajnicam se tem putem naznanja, da morajo naznaniti vse spremembe naslovov članov in članic, naslove novih članov, ter imena in naslove odstojnih, črtanih in izobčenih članov naznaniti upravnštvu Prosveta, da se lahko točno vredni imenih za pošiljanje lista Prosveta, imena in naslove, katere pošlje te glavnemu tajniku ostanejo tam v arhivu in jih upravnštvu ne dobi. Torej je zelo važno, da vselej pošljete na nalašč nate pripravljeneh listinah vse naslove upravnštvu Prosveta poslati. Pri vsaki spremembi naslova naj se vselej omeni stari in novi naslov. Upravnštvu ni jasno spelira, da društveni tajniki in tajnice to upoštevajo.—Philip Godina, upravitelj.

Najzanesljivejše dnevne delavke vesti so v dnevniku "Prosveti". Ali jih čitate vsak dan?

BRZA ZVEZA V EVROPO

preko Hamburga na naših modernih parnikih

HAMBURG DEUTSCHLAND
ALBERT BALLIN NEW YORK

Redna tedenaka odplutja. Zmerno cene. Dirkezna železniška zveza z Jugoslavijo.

Redna odplutja tudi na naših znanih kabinskih parnikih
ST. LOUIS, MILWAUKEE in CLEVELAND

Za navodila vprašajte lokalnega agenta ali
HAMBURG-AMERICAN LINE
177 N. Michigan Avenue Chicago

NAROČITE SI DNEVNIK "PROSVETA"

Conjeni brat (sestra) S. N. P. Jednotel

Po sklopu 9. redne konvencije se sedaj lahko naroči na list Prosveta in prišteje eden, dva ali tri člani iz ene družine in iz enega naslova k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako za člani ali članice \$6.00 za eno letno naročnino. Ker pa člani še plačajo pri naslenu \$1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Mi prištevamo enega, dva ali tri člani iz ene družine k eni naročnini. Torej sedaj ni varnika, reči, da je list predrag za člani S. N. P. J. List Prosveta je naša lastnina in gotovo je škoda v vsaki družini nehati, ki bi rad čital list vsak dan. Torej sedaj imate priliko, da se tudi vi naročite na dnevnik Prosveta. Cena letu Prosveta je:

Za Zdrul. država in Kanada \$6.00	Za Člone in Chicago je \$7.50
1 tednik in..... 4.00	1 tednik in..... 4.00
2 tednika in..... 3.00	2 tednika in..... 3.00
3 tednika in..... 2.00	3 tednika in..... 2.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vrsto denarja ali Money Order v planu in si naročite Prosveto, list, ki je naša lastnina.

Pojasnilo: Vselej kakor hitro kateri tah članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo naštel sam svoj list tednik, bodo moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveta, to takoj naznaniti upravnštvu lista, in obenem doplačati dotično vrsto lista Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravnštvu snižati datum za to vrsto naročnino.

Prosveta, SNPJ, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za Prosveto vrsto \$.....

Ime..... Čl. druživa \$.....

Naslov.....

Mesto.....

Nov naročnik..... Star naročnik.....

Ustavite tednik in ga priložite k moji naročnini od sledočih članov moje družine:

Ime..... Čl. druživa \$.....

Ime..... Čl. druživa \$.....

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA

V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, kalendarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J.
DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vas pojasnila daje vodstvo tiskarna. Cene zmerno, unifsko delo prve vrste.

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTRENA POJASNILA